

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет української філології та журналістики
Кафедра історії української літератури та компаративістики

Дипломна робота
магістра

з теми **Модуси авторської свідомості у поезії М. Вінграновського**

Виконала: студентка Ukr1-M18 групи
спеціальності 014 Середня освіта
(Українська мова і література)
Денисюк Віта Вадимівна

Керівник: Рарицький О.А., доктор
філологічних наук, професор кафедри
історії української літератури та
компаративістики

Рецензент: Кеба О.В., доктор філологічних
наук, професор кафедри германських мов і
зарубіжної літератури

Кам'янець-Подільський – 2019 рік

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. СПОСОБИ ТА МОЖЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ АВТОРСЬКОЇ СВІДОМОСТІ У ПОЕТИЧНОМУ ТЕКСТІ	7
1.1. Авторська свідомість як естетична позиція автора	7
1.2. Національне та загальнолюдське в авторській свідомості митця.....	16
РОЗДІЛ 2. КОНЦЕПЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ГЕРОЯ ЯК НОСІЯ АВТОРСЬКОЇ СВІДОМОСТІ	25
2.1. Модуси репрезентації ліричного суб'єкта в авторському тексті.....	25
2.2. Образ-тип національного героя та його художня інтерпретація.....	29
РОЗДІЛ 3. ЖАНРОВА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ АВТОРСЬКОЇ СВІДОМОСТІ В ПОЕТИЧНІЙ ТВОРЧОСТІ М. ВІНГРАНОВСЬКОГО	49
3.1. Фольклорно-міфологічні джерела як складова формування художньої і жанрової самобутності митця.....	49
3.2. Художньо-ідейна концепція автора та жанротворчі фактори лірики.....	66
ВИСНОВКИ	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	81

ВСТУП

Актуальність дослідження. Художня спадщина М. Вінграновського має принципове значення для потрактування творчої еволюції шістдесятництва. Дослідники справедливо називають поета однією із ключових фігур цього творчого покоління. Він перебував біля його витоків, чим беззаперечно вплинув на подальший розвиток літературного процесу, сформував власну художню модель світовідчуття і світовідтворення. М. Вінграновський уже раннім поетичним доробком одразу виокремив для себе нішу у літературному потоці доби, чим увиразнив національну самобутність своєї творчої позиції, заявив про своє індивідуальне творче кредо. Митець своїми віршами означив історичну тяглість багатьох поколінь українців, вказав на непереборну потребу нації шукати іманентні корені у рідному ґрунті, що й зумовило, виходячи з вимог часу, рвійність, нестримність та оригінальність його творчого пошуку.

М. Вінграновський увиразнював мистецьке обличчя власними духовними інтенціями. Його лірика позначена медитативними роздумами про сутність людського життя, онтологічна площина яких зводиться до пошуків сенсу людського існування, вибору, самоствердження і окремої особистості, й усієї нації. Невипадково свої сили він акумулював у життєдайній силі природи, неперехідних цінностях – любові, красі, вічності. Творчість поета вже в шістдесятих стала предметом літературознавчих зацікавлень і запальних дискусій, що й зумовило схвальну на них реакцію М. Рильського, Ю. Барабаша, І. Дзюби, дещо пізніше – В. Моренця, Т. Салиги, М. Слабошпицького, Л. Тарнашинської та ін.

У ліриці М. Вінграновського виразно виявляються ознаки присутності автора у ліричному творі. Координація авторської свідомості спонукає до моделювання концептосфери його творчої діяльності – виражається позиція автора, виявляються автобіографічні риси, віднаходяться можливості його

функціонування у тексті як автономної особи. Усі ці творчі інтенції є спонукою до вияву авторського «Я», активізують визначення індивідуально-авторських рис лірики М. Вінграновського. М. Вінграновський власну суб'єктну сферу вибудовує у координатах україноцентричності, гранична національна виразність окреслюється як прерогатива його творчого мислення. На таких моментах віднаходимо точки зіткнення, доростання до творчого феномену Тараса Шевченка, відчуття його всеприсутності і всеохопності. Виступаючи виразником національної ідеї, митець засвідчує злиття, спорідненість із етносом, народом, національна пам'ять живить, сприяє самовияву особистісного авторського начала тексту. Визначальну ознаку авторського ідіостилу визначають такі ключові концепти: Бог, Україна, Батьківщина, мова, народ. Їхнє взаємопереплетення супроводжується фольклорною традицією, народнопісенною символікою і досягається завдяки використанню різноманітних художніх тропів, що, в свою чергу, засвідчує високий ступінь образності й експресивності мовотворчості поета.

Доробком М. Вінграновського й сьогодні пильно цікавиться літературна критика. За останній час з'явилися ґрунтовні праці – монографії, навчально-методичні посібники, літературно-критичні розвідки, – у яких поет постає як цілісна самобутня творча особистість із властивим їй художнім смаком, із власною рецепцією оцінок внутрішнього буття та довколишньої дійсності.

Мета дослідження – з'ясувати основні складові осмислення форм авторської свідомості в ліриці М. Вінграновського. Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

- виділити особливості творчої палітри поета-шістдесятника Миколи Вінграновського;
- визначити теоретичні аспекти дефініції «авторська свідомість»;

- дослідити специфіку художньої трансформації фольклорно-міфологічного мислення М. Вінграновського;
- розкрити концепцію головного героя в поезії збірки «Вибране» М. Вінграновського;
- означити взаємозв'язок ментальних структур поета та суб'єктних форм вираження його авторської свідомості в заголовках;
- проаналізувати крізь призму авторського «Я» міфопоетичну семантику образів природи в ліриці митця.

Об'єкт дослідження складає лірика М. Вінграновського.

Предмет дослідження – вияв авторської свідомості у поетичній творчості М. Вінграновського.

У процесі реалізації завдань застосовувалися такі літературознавчі **методи дослідження**: культурно-історичний, історико-функціональний, біографічний, типологічний, постколоніальний, психоаналітичний, рецептивний.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що в результаті дослідження одержано модель авторської свідомості в ліриці М. Вінграновського, з'ясовано його функціональність на різних рівнях організації ліричного тексту, виділено суб'єктні форми авторської присутності в поезії митця. Подальший розвиток дістало уточнення одного з базових понять літературознавства – категорії автора, а також уявлення про фольклорно-міфологічну традицію в поетичній творчості М. Вінграновського.

Практичне значення дослідження. Матеріал дипломної роботи може бути використаний у лекційних курсах з історії української літератури, під час читання вибіркових дисциплін у вищих навчальних закладах гуманітарного профілю.

Апробація дипломної роботи відбулася на звітній науковій конференції за підсумками науково-дослідної роботи у 2018-2019 навчальному році. Підготовлено і надруковано статтю:

Денисюк В. Авторська національна самоідентифікація в поезії Миколи Вінграновського 60-80-х років. *Збірник наукових праць студентів та магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки*/[редкол.: Б.О.Коваленко(відп.ред.) та ін.]. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2019. Випуск 12. С. 69–73.

Структура дипломної роботи. Робота складається зі вступу, 3-х розділів із підрозділами, висновків, списку використаних джерел та додатків. Обсяг роботи становить 86 сторінок, список використаних джерел налічує 69 позицій.

ВИСНОВКИ

За останні роки зацікавленість поезією М. Вінграновського зростає не тільки в поетикальному аспекті, а й у плані жанрового розмаїття, жанрового аналізу віршів, у критичних працях І. Дзюби, В. Моренця, Є. Прісовського, Т. Салиги, Л. Тарнашинської, С. Богдан та інших.

Досліджуючи форми авторської свідомості в поезії М. Вінграновського, ми дійшли до таких висновків. Більшість науковців розглядають автора як складний тип ліричної особистості в сукупності її вражень та емоцій, життєвих колізій, характеру, психології, філософсько-естетичних пріоритетів, що виражаються в його художній творчості через індивідуальні засоби самопрезентації.

Свідомість є суто людським способом відображення дійсності. Часто в дослідженнях пов'язують свідомість із розумом, логічно організованим знанням, а несвідоме з інтуїцією, прозрінням, з цілісним нерозчленованим образним відчуттям. Відповідно розрізняються й засоби існування та вираження усвідомленого та несвідомого змісту.

Серед українських дослідників однією з перших звертається до проблем функціонування свідомості та її вияву в художньому творі Клавдія Фролова в монографії «Розвиток образної свідомості в українській радянській ліриці» й довела, що структура образної свідомості складається з емоційної оцінки та образу – конкретної моделі.

У зв'язку з цим набуває актуальності звернення до літературознавчих концепцій М. Бахтіна, В. Виноградова, Л. Голомб, Б. Кормана, В. Смілянської, М. Ткачука та ін., у працях яких особливої ваги надається проблемі автора й авторської присутності у творі, переосмисленню та синтезу їхніх основних тверджень у художньому творі.

У поезії М. Вінграновського маємо унікальний синтез індивідуальної та фольклорної образності, що постає в авторській уяві як природна даність.

Перекодовані, наснажені індивідуальними рефлексіями митця, вони входять до нових смислових контекстів, структурують авторську картину художнього світу.

Художній стиль М. Вінграновського ґрунтований на світоглядних уявленнях українського етносу. Це свідчить про архетипність образної системи поета, глибину підсвідомого, міфологічного начала. Прямим відсиланням до міфу в його ліриці є національно детерміновані міфологеми – степ, зоря, сад, хата («Хліб», «Маленька хмаринка», «У хаті холодно», «Цвінуть на білому хати», «До нас прийшов лелека»).

У ліриці М. Вінграновського фольклоризм функціонує як засвоєння національних фольклорно-міфологічних джерел, вони, з одного боку, зберігають своє первісне значення, а з іншого – одержують нове буття в літературному тексті, підпорядковане авторському задуму, значною мірою координоване автором, модельоване відповідно до особливостей його авторської свідомості.

Сталі фольклорно-міфологічні структури, традиційні образи-символи (весна, дощ, вітер, доля) («Снігами вітровінь», «Наїлися шпаки снігу», «Іде кіт на обід...», «Як ішли Неквапи зиму зимувати») розкривають стрижневу в естетичній системі М. Вінграновського категорію Прекрасного, реалізують ідею одухотворення фізичного буття та україноцентричність ліричного суб'єкта, дають уявлення про його ідейно-естетичні й етичні пріоритети, відіграють важливу роль у розпізнаванні авторських стратегій.

Творчість М. Вінграновського – явила яскравий взірець діалектичної єдності національного та загальнолюдського начал. Подібно до багатьох інших шістдесятників, він світоглядно орієнтувався на антропоцентризм, осереддя якого було власне «Я» – «як індивідуальна призма, крізь яку віддзеркалюються проблеми людини» (Л. Тарнашинська).

При визначенні ролі концепта-героя в авторській свідомості, закономірною є гранична національна визначеність, що виявилась у

«злитості» колективного та індивідуально-авторського «Я», ми звернули увагу на осмислення поетики назви творів як основного й першорядного елемента структури художнього тексту. Віршовані тексти М. Вінграновського у «Вибраному» мають у заголовках власну назву, містять антропоніми. Це імена митців, історичних діячів, національних героїв: «Довженко», «Гоголю», «Василію Земляку», «Пам'яті кінооператора Миколи Бикова», «Ніч Івана Богуна», «Остання сповідь Северина Наливайка», «Шевченко» та інші, – для діяльності яких характерна яскраво національна визначеність, звернення до національних джерел, героїчної минувшини України, розкрито історіософію буття українського народу.

Особливе значення для формування світогляду поетів-шістдесятників і зокрема для М. Вінграновського мала творчість Олександра Петровича Довженка. На думку літературознавців (І. Дзюба, М. Ільницький, Т. Салига, Л. Талалай, Л. Тарнашинська та інші), він чи не найбільше піддався впливу творчого генія О. Довженка, якому долею судилося з ним зустрітися, стати його учнем. Для М. Вінграновського О. Довженко – це образ національного героя, взірць митця, Людини, якому він присвятив поезії: «Слава художнику», «Присвячую Олександру Довженку», «На золотому столі», «Учителю, тепер ми вдвох з тобою...», «Синє», «Рожеві ружі білою водою», цикл «Довженко».

Поезії «Ніч Івана Богуна», «Остання сповідь Северина Наливайка», «Гайявата» сприяли пробудженню національної свідомості в українців, закликали повернутися до своїх витоків і бути гідними продовжувачами великої справи «славних прадідів великих».

У поезії М. Вінграновського близькість авторського «Я» до його тексту виявляється у різних формах жанрової репрезентації авторської свідомості, багато назв творів несуть в собі жанрове навантаження, апелюють до жанрово-видової пам'яті, готують читача до сприйняття певного змісту, своєрідності структури. Наприклад, нараховуємо сім

прелюдів, що входять до збірки «Вибране» (1986): «Прелюд № 13», «Двадцятий прелюд», «Прелюд Землі», «Український прелюд», «Зоряний прелюд», «Проклятий прелюд», є елегії «Відпахла липа...», «Одійде, і вишневі сади одійдуть...».

Назви віршів «Скіфська колискова», «Новорічна колискова», «Перша колискова», «Величальна колискова» вводять читача до жанру колискових пісень, специфічні зміст і форма яких функціонально зумовлені присиплянням дитини в колисці.

Серед інших жанрових визначень виокремлюємо жанри сонетів («Сонет», «Ранковий сонет», «Індустріальний сонет»), пісні («Пісня», «Щаслива пісня», «Новорічна заяча пісня», «Пісня Сіроманця», «Пісня про життя»); величальних («Величальна народіві», «Величальна молодій та молодому», «Величальна молодій для молодого»). Жанрові визначення, поєднані автором, з одного боку, відбивають синкретичність, нерозривність, а з іншого – визначають особливість структурно-сислової організації поетичних текстів.

Своєрідність художньо-естетичного мислення митця полягає в тому, що воно ґрунтуване на органічній єдності традиційних (фольклорно-міфологічних) уявлень українського народу про людину й світ, давніх форм світовідчуття й світоутвердження із психологією та світоглядом сучасника.

Фольклорне начало становить опосередковуючу інстанцію міфу, засадничо визначає аперцепцію автентичного авторського повідомлення. Універсальним об'єктом художнього осмислення поетом дійсності, що диференціює його авторське «Я» та визначає суб'єктні форми вираження авторської свідомості, є широкий спектр етноміфологемної образності, яка структурує авторський міф на основі онтологічного досвіду народу й водночас власного (соціального, психологічного, естетичного) досвіду.

Особистісний ракурс авторського «Я», фізична присутність автора в творі, окресленість його духовного профілю оприявнюється в ліриці

М. Вінграновського через відображення символів природи. Їх зображення органічно переходить у художньо-естетичні узагальнення й судження про світ, у більшості випадків створюючи враження сценічного дійства, побудованого за законами народного розуміння краси. Реципієнт у процесі осягнення й осмислення вербалізованого з допомогою символів природи внутрішнього світу ліричного суб'єкта формує уявлення і про особу автора. Інтерпретація лірики поета в означеному ракурсі дає підстави для допущення про його свідому мистецьку орієнтацію на ідею гармонійного універсуму, витоки якої сягають фольклорно-міфологічної традиції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аверинцев С. Автор. *Краткая литературная энциклопедия*. Москва : Советская энциклопедия, 1978. С. 28–30.
2. Андрусів С. Вогонь нашої пам'яті. Історична проза в контексті сьогодення. *Київ*. 1990. №1. С.125–127.
3. Бахтин М. Автор и герой. Санкт-Петербург : Азбука, 2000. 336 с.
4. Бахтіарова Т. Образи-домінанти як маркери гуманістичного світовідчуття у поетичній творчості М. Вінграновського. *Науковий вісник Миколаївського державного ун-ту* : зб. наук. праць. Миколаїв : МДУ, 2007. Вип. 14 : Філологічні науки. С. 6–10.
5. Блисковский З. Вокруг заглавий // Вопросы литературы. – 1972. – №10. – С. 149 – 156.
6. Блисковский З. Муки заголовка. Москва : Книга, 1972. 152 с.
7. Веселова Н. Заглавие литературно-художественного текста: онтология и поэтика. Тверь : ТГУ, 1998. 236 с.
8. Вінграновський М. Вибрані твори. Київ : Дніпро, 1986. 463 с.
9. Вінграновський М. Вибрані твори : у 3 т. Тернопіль : Богдан, 2004. Т. 1: Поезії. 2004. 400 с.
10. Вінграновський М. З обійнятих тобою днів: Поезії. Київ : Дніпро, 1993. 303 с.
11. Войтович В. Українська міфологія. Вид. 2-ге, стереотип. Київ : Либідь, 2005. 664 с.
12. Воропай О. Звичаї нашого народу. Етнографічний нарис. Київ : АВПТ «Оберіг», 1993. 590 с.
13. Генезис, структура и функции индивидуального сознания: [тезисы республ. научн. теорет. конференции «Философские проблемы сознания и современность», 27-29 сентября 1988 года]. Иваново : Ин-т философии АН СССР. Ч.1. 1988. 179 с.

- 14.Геник-Березовська З. Грані культур. Бароко, романтизм, модернізм. Київ : Гелікон, 2000. 368 с.
- 15.Гірняк М. Авторська свідомість як метатекстуальна категорія. *Вісник Житомирського педагогічного ун-ту*. Житомир, 2004. Вип. 15. С. 122–126.
- 16.Голомб Л. Прочитання лірики крізь призму творчої особистості автора в дослідженнях Івана Франка. *Голомб Л. Із спостережень над українською поезією XIX–XX століть: зб. ст.* Ужгород : Гражда, 2005. С. 13–25.
- 17.Дзюба І. Духовна міра таланту. *Вінграновський М.С. Вибрані твори*. Київ : Дніпро, 1986. С. 5–22.
- 18.Дзюба І. З історії українського кінематографа. *Дзюба І. М. З криниці літ: У 3 т.* Київ : Києво-Могилянська академія, 2006. Т.2. С.706–771.
- 19.Дзюба І. Чарівник слова. *Вінграновський М. З обійнятих тобою днів*. Київ : Веселка, 1993. С. 5–12.
- 20.Джанджакова Е. О поэтике заглавий. *Лингвистика и поэтика*. Москва : Наука, 1979. 237 с.
- 21.Загальна психологія : [підручник для студ. вищ. навч. закладів] / С.Д. Максименко, В.О. Зайчук, В.В. Клименко, В.О. Соловієнко. Київ : Форум, 2000. 543 с.
- 22.Єрмоленко С. Душа моя в цвітінні (Народнопісенне слово в поезії М. Вінграновського). *Українська мова і література в школі*. 1986. – № 12. С. 28–35.
- 23.Ільницький М. Світогляд і талант: (Творчість Миколи Вінграновського). *Укр. мова і література в школі*. 1990. № 3. С. 15–24.
24. Історія української літератури. XX століття: У 2 кн. Кн. 2., Ч. 2: 1960-1990-ті роки : навч. посібник / За ред. В. Дончика. Київ : Либідь, 1995. 396 с.
25. Керлот Х. Словарь символов. Москва : Рефл-бук. 1994. 608 с.

26. Кіт Д. Багатогранний талант (Шкіц до портрета Миколи Вінграновського). *Дивослово*. 2002. № 9. С. 5–7.
27. Кожина Н. Заглавие художественного произведения: онтология, функции, параметры типологии. *Проблемы структурной лингвистики: Сб. научн. трудов*. М. 1988. 342 с.
28. Косарев А. Философия мифа. Мифология и ее эвристическая значимость. Москва : Наука, 2000. 303 с.
29. Коцюбинська М. Мої обрії : В 2 т. Київ : Дух і літера, 2004. Т. 1. 336 с.
30. Кржижановский С. Поэтика заглавий. Москва : Никитинские субботники, 1931. 32 с.
31. Кужільна Л. Трагічна модель світу Миколи Вінграновського. *Українська мова й література в середніх школах, ліцеях, колегіумах, гімназіях*. 2004. № 4. С. 193–198.
32. Кульчицький А. 212 світанків з Миколою Вінграновським: Фрагменти спогадів про великого Українця. *Літературна Україна*. 2011. 4 серпня.
33. Ламзина А. Заглавие литературного произведения. *Русская словесность*. 1997. № 3. С. 25–27.
34. Лексикон загального та порівняльного літературознавства / [за ред. А. Волкова, О. Бойченка та ін.]. Чернівці : Золоті литаври, 2001. 636 с.
35. Літературознавча енциклопедія: У 2 т. / [авт. уклад. Ю. І. Ковалів]. Київ : ВЦ «Академія», 2007. (Енциклопедія ерудита). Т.1.: А-Л. 2007. 608 с.
36. Літературознавчий словник-довідник / [за ред. Р. Гром'яка, Ю. Коваліва, В. Теремка]. Київ : Академія, 2006. 752 с.
37. Лозко Г. Рідні імена. Слов'янський іменослов. Тернопіль : Мандрівець, 2011. 368 с.
38. Лосев А. Философия шимени. *Лосев А. Из ранних произведений*. Москва : Наука, 1990. 686 с.
39. Матвеев Б. Первое слово автора, обращенное к читателю. *Русский язык в школе*. 1996. № 2. С. 63–71.

- 40.Мирошникова Н. Поэтика заглавий. *Русский язык и литература в учебных заведениях*. 2003. № 3. С. 25–27.
- 41.Моклиця М. Основи літературознавства : посібник для студентів. Тернопіль : Підручники і посібники, 2002. 192 с.
- 42.Моренець В. «Ідеальний» вихід із соцреалізму. *Світовид*. 1992. № IV (9). С. 94–107.
- 43.Моренець В. Віхи життя і творчості М. С. Вінграновського. *Вінграновський М. Вибрані твори*. Київ : Дніпро, 2004. С. 819–822.
- 44.Моренець В. На відстані серця: літературно-критичні нариси. Київ : Радянський письменник, 1986. 240 с.
- 45.Наєнко М. Міф і фольклор: позиція і опозиція. *Наєнко М. Література. Фольклор. Проблеми поетики*. Київ : КНУ ім. Тараса Шевченка, 2011. Вип. 35. С. 371–378.
46. Новикова М. Заголовок-метафора и художественный текст. *Русская речь*. 1986. № 6. С. 90–94.
47. Нямцу А. Поэтика традиционных сюжетов. Черновцы : Рута, 1999. 310 с.
- 48.Приходько В. Національний характер та менталітет у структурі та жанрових моделях історичних романів В.Шукшина «Я пришел дать вам волю» і М.Вінграновського «Северин Наливайко». *Проблеми гуманітарних наук. Вісник ДДПУ*. Вип. 6. Дрогобич, 2000. С. 182–191.
- 49.Салига Т. Микола Вінграновський: Літературно-критичний нарис. Київ : Рад. письменник, 1989. 167 с.
- 50.Салига Т. «Поет – це слово, це його життя...». *Дзвін*. 2004. № 10. С. 120–133.
- 51.Сержантов В. Человек, его природа и смысл бытия. Ленинград : Изд-во Ленинград. ун-та, 1990. 360 с.
- 52.Симонов П. Сознание и сопереживание. *Психологический журнал*. 1996. Т. 17. № 3. С. 4–8.

- 53.Слапчук В. Д. Ментальність ліричного героя і автора у поезії М. Вінграновського // Література. Фольклор. Проблеми поетики: зб. наук. праць. – К.: Твімінтер, 2008. – Вип. 31, ч. 2. – С. 653–663.
- 54.Сознание. Современный философский словарь / [под общ. ред. В. Кемерова]. Москва : Академический Проект, 2004. С. 652–653.
- 55.Тарнашинська Л. Гармонія парадоксів як художнє надзавдання: Микола Вінграновський. *Тарнашинська Л. Українське шістдесятництво: профілі на тлі покоління (історико-літературний та поетикальний аспекти)*. – Київ : Смолоскип, 2010. С. 282–333.
- 56.Тарнашинська Л. Б. Міфологема води Миколи Вінграновського в структурі Космо-Психо-Логосу як інформаційний код українства // *Тарнашинська Л. Презумпція доцільності: Абрис сучасної літературознавчої концептології*. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. С. 263–273.
- 57.Творити світ для злагоди й любові (штрихи до портрета М. Вінграновського). *Українська мова і література в школі*. 1986. № 11. С. 16–21.
- 58.Українська народнопоетична творчість: Хрестоматія. Київ : Рад. школа, 1968 – 560 с.
- 59.Фрейд З. Психология бессознательного. Москва : Просвещение, 1990. 447 с.
- 60.Франко І. Із секретів поетичної творчості. *Франко І. Зібрання творів у 50-ти т.* Київ : Наукова думка, 1981. Т.31. С. 45–119.
- 61.Фролова К. Розвиток образної свідомості в українській радянській ліриці. Дніпропетровськ, 1970. 315 с.
- 62.Хомчак Е. Г. Проблема автора в теоретико-літературознавчому аспекті [Електронний ресурс]. *Вісник Запорізького державного університету*. 2001. № 3. Режим доступу: <http://www.zsu.zp.ua/herald/articles/735.pdf>.
- 63.Храпченко М. Литература и модели действительности. Контекст. 1973:

- [літературно-теоретическіе ісследованія]. Москва : Наука, 1974. С. 11–35.
64. Чухим Н. Гендер та гендерні дослідження в ХХ ст. Незалежний культурологічний часопис „І”: гендерні студії; [за ред. Т. Возняка]. 2000. Число 17. С. 22–29.
65. Шевченко Л. Що за односкладним заголовком. *Культура слова*. Вип. 36. 1987. С. 20–23.
66. Шляхова Н. Теорії автора в сучасному літературознавстві. *Методологічні аспекти літературознавчого синтезу: зб. наук. праць на пошану професора Нонни Шляхової з нагоди її 75-річчя*. Одеса : Астропринт, 2008. С. 342–354.
67. Штейнбук Ф. Засади тілесного міметизму у текстових стратегіях постмодерністської літератури кінця ХХ – початку ХХІ століття : монографія. Київ : Пед. преса, 2007. 292 с.
68. Шумило Н. М. Під знаком національної самобутності. Київ : Задруга, 2003. 354 с.
69. Шутенко Ю. Фольклорна традиція та авторське «Я»: Поезія Василя Голобородька: монографія. Київ : Наукова думка, 2007. 356 с.